

ЛЕКЦІЯ №

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РИНОК: ХАРАКТЕРИСТИКА, СТРУКТУРА

Інвестиційна діяльність завжди починається з ринку, оскільки заощаджень та поточних доходів потенційному інвестору для початкового капіталу, як правило, недостатньо. Крім того, інвестор завжди намагається залучити до справи позиковий (акціонерний) капітал з метою зменшення ризику і розподілу ризику відповідальності.

В економічній літературі існує багато тлумачень щодо терміну *інвестиційний ринок*, перш за все, з позицій розгляду сутності самого поняття *ринок* як *сукупності економічні відносини з приводу купівлі та продажу*. Відносини щодо купівлі та продажу товарів і послуг, капіталу та робочої сили можна вважати ринковими лише за умов дії таких категорій, як конкуренція, збалансованість, попит та пропозиція тощо.

Цей ринок формує суб'єкт-інвестор, тобто суб'єкт господарювання, який володіє інвестиційними ресурсами, але в той же час у нього, з метою задоволення власних потреб, виникає попит на додаткові інвестиції та інвестиційні ресурси. Сьогодні проходить процес становлення та одночасно розвитку ринку інвестицій, оскільки саме ринок фінансових та реальних активів сприяє формуванню ефективної динамічної економіки, і саме інвестиції стають товаром.

На шляху створення ефективного товарного ринку існує безліч перешкод, оскільки споживач та товаровиробник взаємозалежні, знаходяться в одній системі та мають свої особисті інтереси. Споживач вимагає права вибору товарів і послуг. Товаровиробник переважно обмежений у вільному виборі всіх необхідних складових для забезпечення ефективного процесу виробництва (наприклад, у придбанні кредитних, інвестиційних ресурсів). Таким чином, можна стверджувати, що ринкові відносини передбачають існування ринків, на яких пропозиція факторів виробництва не повинна бути менша попиту. Такі ринки є ринком праці та капіталу. З огляду на це, *інвестиційний ринок* являє собою середовище, що має комплексну структуру та визначену кон'юнктуру, у

якому взаємодіють інвестори, виробники та власники інвестиційних товарів, фінансові посередники та органи державної влади та управління.

Рис. 1. Структура інвестиційного ринку

У будь-якому разі *інвестиційна діяльність та інвестиційний процес тісно пов'язані з функціонуванням інвестиційного ринку.*

У сучасній економічній літературі можна зустріти різні підходи до тлумачення, зокрема, у вузькому значенні цей термін використовують для позначення ринку інвестиційних товарів (усіх видів будівельних матеріалів і активної частини основних виробничих фондів) та інвестиційних послуг (будівельно-монтажних робіт). У зарубіжній літературі інвестиційний ринок ототожнюється із фондовим, на якому основними формами інвестицій є інвестиції в цінні папери. У праці Бланка І.О. "Інвестиційний менеджмент", *інвестиційний ринок* - розглядається як сукупність економічних відносин, які виникають між продавцями та покупцями інвестиційних товарів і послуг, а також об'єктів інвестування в усіх його формах.

Кожна держава як суб'єкт інвестиційної діяльності встановлює в своєму законодавстві її правові, економічні та соціальні умови.

Ринок реальних активів (ринок реальних інвестицій) пропонує інвестиційні товари та послуги: нерухомість, ділянки під забудову (іпотечний ринок); обладнання, будівельні матеріали, дослідницькі, конструкторські, будівельні, монтажні, пусконаладжувальні та інші роботи і послуги (підрядний ринок); нові технології, ліцензії, патенти на винаходи та відкриття, досвід, знання, "ноу-хау", інжинірингові послуги (ринок інтелектуальних цінностей). На цьому ринку реалізується також робоча сила як інвестиційний товар, тобто продається здатність до праці за наймом.

В економічній літературі його називають ще ринок матеріальних чи фізичних активів. Складові ринку реальних активів - це:

- **іпотечний ринок** - економічні відносини з приводу купівлі та продажу нерухомості, ділянок під будівництво, тобто сукупність кредитних операцій, які обслуговують ринок нерухомості;
- **підрядний ринок** - економічні відносини з приводу купівлі-продажу будівельних послуг;
- **ринок наукомісткої продукції (інтелектуальних цінностей)** - економічні відносини з приводу купівлі-продажу нових технологій, ліцензій, патентів на винаходи та відкриття, знань, ноу-хау, інжинірингових послуг;
- **ринок праці** - економічні відносини з приводу купівлі-продажу робочої сили. На ринку робочої сили (трудових ресурсів) інвестиційним ресурсом є робоча сила, тобто здатність до праці за наймом.

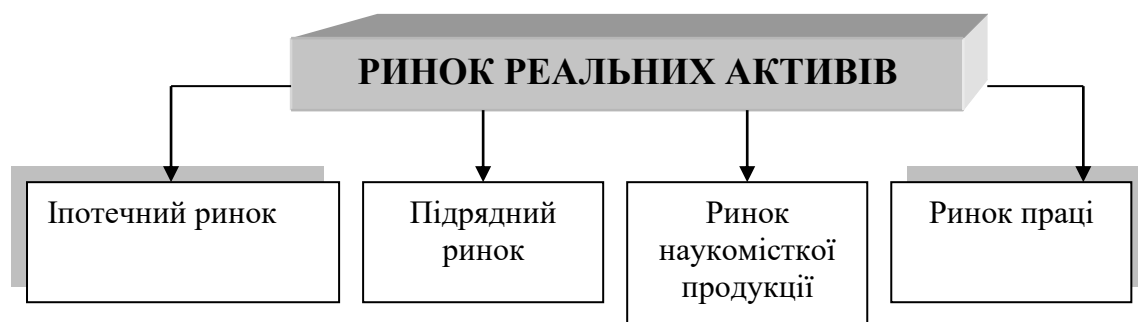

Рис.2. Структура ринку реальних інвестицій

Особливим є підрядний ринок, бо він формується у межах певного регіону, оскільки ці об'єкти, як правило, прив'язані до місця їх споживання. Цей ринок виконує свої функції задовільно лише тоді, коли на роль підрядника

претендує не одна фірма (монополіст), а декілька. Чим більше в регіоні фірм, які спеціалізуються на виробництві того чи іншого інвестиційного товару, тим вищий рівень конкуренції і нижча ціна реалізації.

Вченими, що досліджують західний ринок, розроблені наступні параметри: частка робіт найбільшого підрядника не повинна перевищувати 30 %, двох - 40 %, трьох - 54 %, чотирьох - 64 % від загального обсягу підрядних робіт на ринку даного регіону.

Ринок фінансових ресурсів в економічній літературі називають також фінансовим ринком або ринком позичкових капіталів, що пропонує фінансові ресурси. Ринок фінансових ресурсів - економічні відносини з приводу купівлі-продажу капіталу. Це механізм перерозподілу капіталу між кредиторами та позичальниками із допомогою посередників на основі попиту та пропозиції на капітал. Існує багато класифікацій ринків, фінансових ринків, однак єдина принципова схема відсутня. У спрощеному розумінні фінансовий ринок - це ринок, де фізичні та юридичні особи, у кого є тимчасово вільні чи зайві кошти зустрічаються з тими, у кого є потреба у них.

Ринок фінансових активів поділяється наступним чином:

- грошовий ринок (ринок цінних паперів, боргових свідоцтв із строками погашення менше одного року);
- ринок капіталів (довгострокових цінних паперів та корпоративних акцій);
- кредитний ринок (боргових зобов'язань за довгостроковими кредитами).

Однак у найбільш загальному розумінні, кредитний ринок входить до складу ринку капіталів поряд з ринком цінних паперів. Отже, фінансовий ринок розподіляється на грошовий ринок та ринок капіталів.

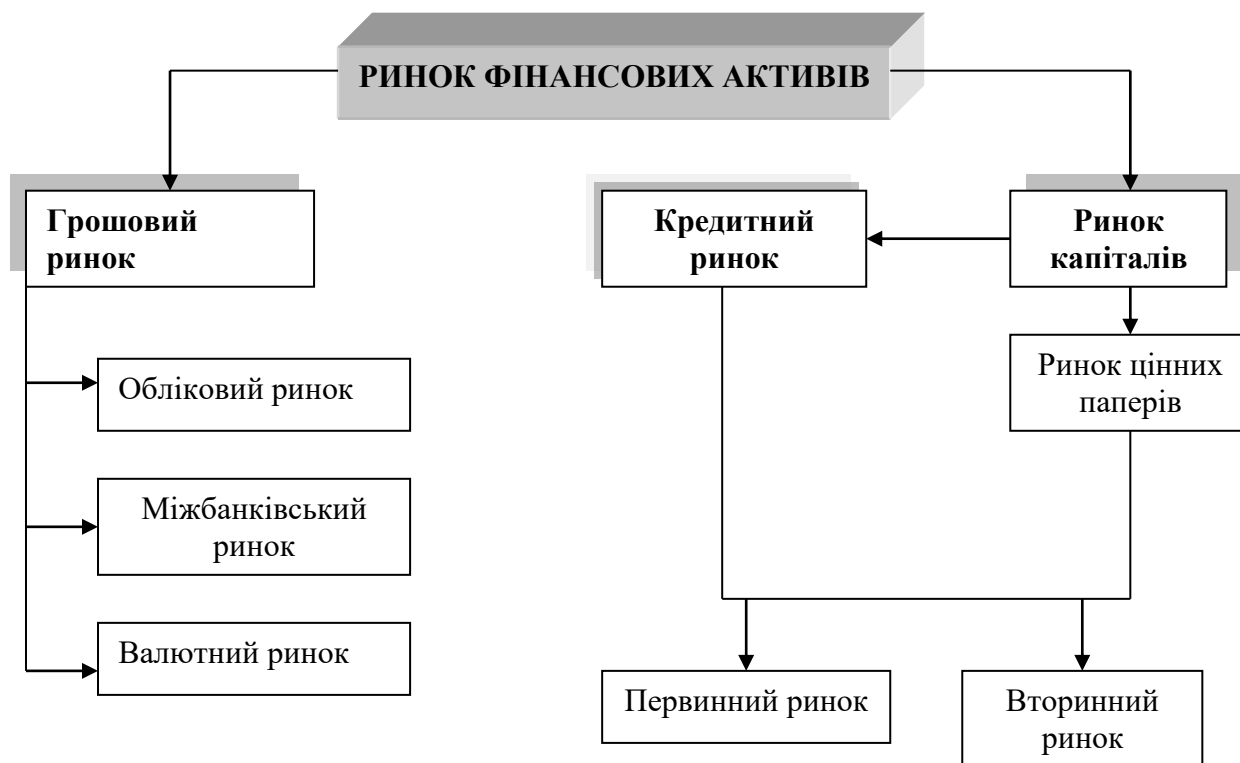

Рис. 3. Структура ринку фінансових активів

Ринок фінансових ресурсів на практиці поданий сукупністю кредитно-фінансових інститутів, які є посередниками в процесі направлення потоків грошових коштів від власників до позичальників та назад. Основним завданням ринку фінансових ресурсів є трансформація тимчасово вільних коштів, які є грошовим капіталом та належать таким трьом суб'єктам: юридичним особам, фізичним особам та державі в позичковий капітал на умовах, що зазначені в угоді.

Грошовий ринок - сукупність кредитних операцій (до одного року), які обслуговують рух оборотних коштів. Як правило, грошовий ринок поділяється на обліковий, міжбанківський та валютний ринки.

На обліковому ринку складаються економічні відносини з приводу купівлі-продажу казначейських та комерційних векселів та інших короткострокових зобов'язань (цінні папери). Основною ознакою короткотермінових цінних паперів є їх висока ліквідність та мобільність.

На міжбанківському ринку складаються економічні відносини з приводу залучення та розміщення вільних грошових ресурсів банками між собою, переважно у формі міжбанківських короткотермінових депозитів. Кошти міжбанківського ринку використовуються банками для короткострокових, середньострокових та довгострокових активних операцій, регулювання балансів, виконання вимог державних органів регулювання.

На валютному ринку складаються економічні відносини з приводу купівлі-продажу валют на основі попиту та пропозиції. Валютний ринок обслуговує міжнародний платіжний оборот, який пов'язаний із оплатою грошових зобов'язань юридичних та фізичних осіб різних країн. Оскільки не існує для всіх країн єдиного платіжного засобу, то на валютному ринку відбувається обмін однієї валюти на іншу у формі купівлі або продажу іноземної валюти платником чи одержувачем.

Ринок капіталів - сукупність середньо- та довгострокових операцій, які обслуговують рух, перш за все, основних засобів. Ринок капіталів поділяється на ринок цінних паперів та кредитний ринок.

На ринку цінних паперів складаються економічні відносини з приводу купівлі-продажу середньо- та довгострокових цінних паперів та корпоративних акцій.

На кредитному ринку складаються економічні відносини з приводу купівлі-продажу боргових зобов'язань за довгостроковими кредитами.

Ринок капіталів розподіляється на первинний та вторинний ринки.

На первинному ринку проходить процес розміщення нових цінних паперів, а на вторинному ринку - торгівля цінними паперами, які були випущені раніше та знаходяться в обігу.

Ринок капіталів, у свою чергу, поділяється на *первинний* (сукупність правовідносин, пов'язаних з розміщенням цінних паперів) і *вторинний* (сукупність правовідносин, пов'язаних з обігом цінних паперів).

Фондові біржі є вторинними ринками капіталів, оскільки на них нотуються цінні папери, які вже знаходяться в обігу. Компанія, акціями якої здійснюється торгівля на фондовій біржі, не бере участі в операціях на вторинному

ринку і не отримує доходу від таких продаж. Існують вторинні ринки для інших видів позик і фінансових активів.

Важливою частиною ринку інвестицій є ринок інвестиційних об'єктів (товарів). Їх виробництво та рух на ринку забезпечується елементами інвестиційної інфраструктури. Основне завдання інвестиційної інфраструктури - обслуговування інвестиційної сфери, задоволення інвестиційного попиту.

Оскільки ринок інвестицій та інвестиційних товарів - це вільне від державного управління підприємство, засноване, переважно, на приватних формах власності і вільному обміні товарами між виробниками та споживачами відповідно до цін попиту і пропозиції, то і кількість представників кожного елементу інвестиційної інфраструктури повинна бути значною. В іншому випадку монополізація функцій того чи іншого елементу інвестиційної сфери призводить до зростання цін на інвестиційний товар і породжує інфляційні процеси.

Підсумовуючи, *інвестиційний ринок доцільно розглядати як сукупність окремих ринків (об'єктів реального, інноваційного та фінансового інвестування), у складі якого виділяються: ринок прямих капітальних вкладень, ринок об'єктів приватизації, ринок нерухомості, ринок інших об'єктів реального інвестування, фондовий, кредитний та грошовий ринки.* Кожний із перерахованих сегментів ринку має специфічні особливості в сфері його організації та функціонування, що на практиці призвело до створення системи посередників, а саме: комерційних банків та інших фінансово-кредитних інститутів.

